

CURTEA PENALĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN LUMINA PREVEDERILOR STATUTULUI DE LA ROMA

Ludmila DUMNEANU, Mihai ȘTEFĂNOAIA

Universitatea de Stat din Moldova

Curtea Penală Internațională – instituție centrală a justiției penale internaționale, constituie, totodată, elementul primordial al dreptului internațional contemporan și al sistemelor naționale în domeniul dreptului penal. Segmentul-cheie în materie îl constituie procesul de ratificare și implementare a Statutului de la Roma de către state, în parte de către Republica Moldova. Un adevărat fenomen localizat în prioritățile activității guvernelor statelor, instituțiilor internaționale și naționale, ONG-urilor (cca 800), personalităților etc. Evenimentul a fost precedat de-a lungul timpului de organizarea și desfășurarea conferințelor, întrunirilor, elaborarea de studii, avize, rapoarte; procesul totuși continuă și este catalogat a fi încă „viu”.

Cuvinte-cheie: *Curtea Penală Internațională, drept penal internațional, Statutul de la Roma, proces de ratificare și implementare, instituții internaționale, Acord privind privilegiile și imunitățile CPI.*

THE INTERNATIONAL PENAL COURT IN THE LIGHT OF THE PROVISIONS OF THE ROME STATUTE

The International Penal Court – the main institution of the international criminal justice, represents the major element of the contemporary international law and of the national systems regarding the penal law. The key part in this matter is represented by the process of ratification and implementation of the Statute of Rome by the states, partly, by the Republic of Moldova. It is a real phenomenon in the priorities of the activities of different governments, national and international institutions, NGOs (around 800), personalities, etc. This event has been preceded through the years by the organization of conferences, meetings, research studies, notifications, reports; the process is still under development, being considered still „functioning”.

Keywords: *International Penal Court, international criminal law, The Statute of Rome, process of ratification and implementation, international institutions, The Agreement regarding privileges and immunities of IPC.*

Actualmente, Statutul Curții Penale Internaționale (CPI) de la Roma constituie documentul principal în sfera dreptului penal internațional. Acesta determină bazele juridice ale activității CPI, formulează normele juridico-procesuale principale (*n.a.*: printre care unele absolut noi – determinarea unui spectru larg de drepturi procesuale ale părților vătămate, în mod special protecția drepturilor și libertăților femeilor și copiilor), la fel reține norme materiale ale dreptului penal internațional și pentru prima dată în istoria legislației internaționale penale au fost formulate principiile dreptului penal internațional. Avantajul superior al Statutului constă în consolidarea tuturor acestor norme într-un singur act. Astfel, codificarea normelor în sfera dreptului penal internațional are o importanță deosebită; or, normele în cauză au un caracter imperativ.

Deoarece se cunosc foarte multe aspecte legate de Curtea Penală Internațională, sunt efectuate numeroase studii cu un asemenea obiect de referință, nu vom reține cu detalii privind organizarea, sarcina și mecanismele interne ale CPI. Ne propunem să dezvăluim, considerând relevante, unele aspecte ce vizează jurisdicția CPI, organizarea instituțională a activității CPI, proceduri ale activității CPI, la fel cooperarea statelor cu CPI. Considerăm că este nevoie de o trecere sumară în revistă a principalelor repere ce privesc competențele și etapa la care aceasta a ajuns, deoarece Republica Moldova încă nu dispune de un cadru legal național ce ar asigura cooperarea cu CPI. În acest context vom menționa că statele au adoptat diverse modele privind segmentul asigurării cooperării instituțiilor naționale cu CPI [1].

Un model ar fi cel al *Germaniei*, care în pachetul de legi adoptate (6 la număr) cu referire la procesul de implementare a Statutului CPI a inclus o lege specială – *Legea despre executarea în detalii a Statutului CPI de la Roma* [2]. Articolul 1 al acestei legi (constituit din 73 de paragrafe) conține *Legea despre cooperarea cu CPI*. Prevederile acestei legi sunt formulate în spiritul ideii de a asigura cooperarea cu CPI printr-un spectru exhaustiv și complet de forme și modele.

Un alt model ar constitui amendamentarea tuturor actelor naționale (Codul de procedură penală, Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală etc.) ce ar asigura cooperarea cu CPI. Un asemenea model este adoptat de majoritatea statelor care au ratificat Statutul CPI de la Roma [3].

Instituirea și evoluția unei justiții penale internaționale a constituit una dintre preocupările permanente ale comunității internaționale. Nu de aceea că ar avea o altă menire decât respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, ci pentru că instanțele naționale nu mai țin piept tuturor formelor de provocări și, în lipsa unei asemenea instituții cu implicații internaționale, lumea este expusă unor riscuri cu consecințe ireversibile. Situarea omului cu aspirațiile și drepturile sale fundamentale în centrul preocupărilor societății apare azi mai mult decât firească, ea devenind obligatorie, mai ales după experiențele trăite de colectivități întregi în diferite perioade istorice, cu precădere în secolul al XX-lea, în debutul celui actual și în derularea evenimentelor actuale (ne referim la Ucraina). Forțe pacifiste din această țară au apelat către comunitatea internațională privind predarea fostului președinte Victor Ianucovici către CPI [4]. Menționăm că Ucraina a semnat Statutul de la Roma la 20.01.2000 (dar încă nu l-a ratificat) și a aderat la APIC la 27.01.2007. Totodată, remarcăm că Ucraina nu a finalizat procesul de implementare a acestor instrumente internaționale, prin urmare nu este elaborat nici mecanismul de cooperare cu CPI și nici cel de prevenire și combatere a crimelor ce cad sub jurisdicția CPI.

Curtea Penală Internațională (numită uneori în uz și Tribunalul Penal Internațional) este o curte de justiție internațională permanentă, cu sediul la Haga (Olanda), a cărei misiune este de a judeca persoane care au comis crime de genocid, crime de război, contra umanității și de agresiune. Astfel, prin ratificarea și implementarea Statutului CPI se presupune o sporire a protecției cetățenilor, rentabilizarea înfăptuirii justiției de către organele de drept și instanțele de judecată naționale în cooperare cu cele internaționale prin tragerea la răspundere a făptuitorilor care se fac vinovați de comiterea genocidului, crimelor împotriva umanității, crimelor de război și a celor de agresiune. Prin urmare, conform prevederilor Statutului de la Roma, competența CPI este limitată, în sensul că: *ratione temporis* – numai la situații desfășurate după intrarea în vigoare a Statutului; *ratione loci*, după cum am observat; *ratione materiae* – pentru cele patru categorii de crime, ultima dintre acestea (crimele de agresiune) fiind definite abia prin amendamentele la Statutul de la Roma introduse în 2010 (acest act este acceptat sau ratificat de 21 de state). Astfel, comunitatea internațională, prin definiții juridice cuprinse în Statut, precizează în detaliu genocidul, crimele contra umanității, crimele de război și, în cele din urmă, crimele de agresiune (care de fapt încă nu sunt încorporate în legislația națională a Republicii Moldova). Tortura, traficul internațional de droguri și terorismul nu intră în competența CPI, iar entitățile internaționale susțin necesitatea stabilirii jurisdicției CPI și asupra acestor crime.

Statutul conferă Curții Penale Internaționale două competențe: *materială* și *personală* [5]. Competența materială presupune posibilitatea CPI de a interveni prin a judeca și a aplica pedepse persoanelor fizice, indiferent de statutul acestora, vinovate de comiterea crimelor enunțate mai sus. Exercițarea competenței față de persoanele fizice individuale vinovate de comiterea crimelor enunțate este competența personală. **Abilitatea unei competențe individuale a CPI** constituie deosebirea esențială de o altă instituție internațională – *Curtea Penală de Justiție*, a cărei jurisdicție se extinde doar asupra statelor. În viziunea noastră, această abilitate privind competența individuală constituie un avantaj al CPI în raport și cu alte instituții internaționale ce funcționează la momentul actual (de exemplu: tribunalele privind crimele militare instituite pentru fosta Iugoslavie). Statutul de la Roma tinde să răspundă nevoii de a avea o justiție eficientă, care să corecteze punctele slabe observate în activitatea tribunalelor ad-hoc. Dincolo de interesul juridic și chiar istoric al cercetării, cel mai important este, fără îndoială, că din originala experiență a tribunalelor ad-hoc au fost extrase și utilizate cele mai bune aspecte necesare pentru asigurarea funcționării reale și eficiente a ceea ce este astăzi în evoluție, astfel încât să devină în timp principalul instrument al justiției penale internaționale în mileniul al treilea – Curtea Penală Internațională.

Statuând asupra prevederilor Statutului CPI, desprindem că CPI a fost înființată în afara unei ideologii politice și nu urmărind protejarea unor interese concrete ce ar viza conjunctura politică internațională. Astfel, CPI este o instituție de o deosebită importanță, a cărei înființare a fost salutăată de toată comunitatea internațională și cu respectarea tuturor normelor internaționale. Tradițiile istorice au demonstrat fără excepții că presiunile politice în scopul realizării intereselor politice au fost distrugătoare. Considerăm că această experiență, nocivă, a fost luată în calcul la semnarea textului Statutului, astfel asigurând viitorul CPI prin activitate obiectivă, neangajată politic, în corespundere strictă cu prevederile Statutului și ale altor norme internaționale. În întreaga sa activitate CPI are ca principală preocupare dreptul aplicabil, ceea ce presupune respectarea în totalitate a normelor stabilite prin ansamblul convențiilor internaționale, aceasta exprimând grija specială pentru inculpat prin corecta judecată, fără ingerințe de orice natură etc. Deși CPI a

intervenit doar în câteva cauze de examinare a crimelor, ea a fost suprasolicitată în sesizări. Aceasta vorbește despre autoritatea de care se bucură CPI. Avem speranța că exemplul de activitate a CPI ar conduce și la sporirea încrederii societății moldovenești în activitatea organelor de drept naționale privind înfăptuirea justiției. În aceeași ordine de idei se înscrie și faptul că pentru prima dată în istoria justiției penale internaționale o instituție jurisdicțională, cu caracter permanent, a fost înființată printr-un tratat încheiat între state, fapt ce conferă prestigiu și eficacitate acestei structuri, sporind astfel autoritatea ei și încrederea în procesul de înfăptuire a justiției.

Menționăm că în numeroase studii este susținută poziția potrivit căreia CPI se deosebește considerabil de toate instituțiile internaționale înființate în sec.XX datorită următoarelor priorități: caracterul permanent, activitatea acesteia nu are un efect retroactiv (toate crimele comise până la intrarea în vigoare a prevederilor Statutului, adică până la 01.07.2002, nu cad sub jurisdicția CPI; astfel, conform dispozițiilor articolului 11, „*nicio persoană nu va fi responsabilă penal pentru faptele comise anterior intrării în vigoare a Statutului*”), cuprinde un număr considerabil de crime cu rezonanță internațională, dar care sunt considerate de către comunitatea internațională ca fiind *cele mai grave* (ne-am expus mai sus că la acest capitol comunitatea revine și se întrevede necesitatea intervenirii prin extinderea competenței CPI și asupra altor crime grave) [6].

Un alt aspect ce urmează a fi menționat este aspectul jurisdicțional. Jurisdicția CPI constituie doar un complement la legislația națională. Mai bine zis, aceasta este un garant al instaurării dreptății în cazul încălcării drepturilor și libertăților cetățenilor. Acest principiu al „complementului” urmează a fi interpretat astfel: CPI va interveni ori de câte ori organele de drept naționale nu sunt apte sau nu-și doresc prin mecanismul legal de implicare de care dispun să prevină sau să combată comiterea infracțiunilor vizate de jurisdicția CPI. În scopul confirmării celor expuse venim cu exemple care, cu regret, uneori au constituit experiențe triste în diferite state. Statul poate fi uneori dezinteresat în urmărirea cetățenilor săi pentru comiterea acestor crime, mai ales atunci când aceștia ocupă înalte funcții; sau sistemul de drept al statului este distrus în rezultatul unui conflict intern și astfel instanțele naționale nu pot interveni. Prin urmare, Curtea Penală Internațională are doar o *jurisdicție complementară*, iar jurisdicțiile naționale sunt competente să judece și nu sunt, așadar, obligate să predea presupușii criminali Curții. Acesta este motivul pentru care nu există niciun conflict constituțional real; CPI va interveni numai atunci când niciun alt stat nu va fi dispus să o facă. Dacă un stat nu dorește să predea o asemenea persoană, trebuie doar să efectueze o anchetă autentică la nivel național [7].

Aspectul organizatorico-instituțional al CPI și cooperarea statelor cu CPI. Statutăm asupra componenței (Președinție, trei secții, biroul procurorului și grefa) și administrării CPI. Statutul CPI reține crearea a trei secții în limitele CPI, care asigură ordinea de promovare a cazurilor spre examinare în instanță: secția preliminară; secția de prima instanță; secția de apel [8].

Totodată, menționăm că orice stat este reprezentat în Adunarea Statelor Părți de către un membru cu drept de vot, ceea ce predetermină egalitatea suverană a tuturor statelor. Statul devine membru plenipotențiar doar după ratificarea Statutului CPI, iar cele ce nu au urmat o asemenea procedură (de exemplu, Federația Rusă) au calitatea de stat-observator.

Cei care fac parte din personalul CPI au calitatea de angajați civili în domeniul internațional. Sunt înzestrați exclusiv cu obligații internaționale și, prin urmare, trebuie să respecte prerogativele de activitate ale CPI: independență în funcție de apartenența națională, fidelitate CPI, integritate și onestitate, mare moralitate și competență. Trebuie să urmeze în activitate doar principiile stabilite în Statut, inclusiv credință în drepturile fundamentale ale omului, demnitatea și valoarea personalității umane, egalitatea în drepturi. Prin urmare, angajații CPI urmează să demonstreze respect față de orice cultură, trebuie să omită orice tip de discriminare sau să abuzeze într-o formă sau alta în activitatea lor de drepturile și libertățile cu care sunt înzestrați.

În ceea ce privește cooperarea statelor cu CPI, vom menționa că statele în *declarațiile și rezervele* făcute la ratificare, acceptare, aprobare, aderare sau succesiune la Statutul CPI în mod expres stabilesc organele prin care urmează a avea loc cooperarea, la fel și unele chestiuni cu privire la modul de cooperare. Exemple în acest sens: **Republica Moldova** – 1) *în conformitate cu dispozițiile articolului 87 alineatul (1) din Statut, Republica Moldova declară că toate cererile de cooperare și toate documentele aferente se transmit prin canale diplomatice*; 2) *conform dispozițiilor articolului 87 alineatul (2) din Statut, Republica Moldova declară că toate cererile de cooperare și orice documente justificative se întocmesc în limba moldovenească sau în limba engleză, care este una dintre limbile de lucru*; alt exemplu: **Republica Federală Germania** declară, în temeiul articolului 87 alineatul (1) din Statutul de la Roma, că cererile la Curte, de asemenea, pot fi transmise

*direct la Ministerul Federal de Justiție sau la un organism desemnat de Ministerul Federal de Justiție într-un caz. Republica Federală Germania în continuare declară, în temeiul articolului 87 alineatul (2) din Statutul de la Roma, că în Germania cererile pentru cooperare și orice documente justificative trebuie însoțite de o traducere în germană; **România** – 1) potrivit alineatului (1) (a) din Statut, Ministerul Justiției este autoritatea română competentă să primească cererile de la Curtea Penală Internațională, pentru a le trimite imediat spre soluționare organismelor competente judiciare române, și să transmită la Curtea Penală Internațională documentele relevante: 2) potrivit articolului 87 alineatul (2) din Statut, cererile adresate Curții Penale Internaționale și documentele relevante trebuie să fie transmise în limba engleză sau însoțite de traduceri oficiale în această limbă etc.*

Numeroase studii efectuate până acum arată că în procesul punerii în aplicare a dispozițiilor Statutului CPI aproape toate statele au întâmpinat probleme identice, care sunt, totuși, dificile. Cel mai mare obstacol pentru buna adaptare a legislației naționale la prevederile Statutului CPI se descrie ca fiind, în primul rând, o problemă de caracter constituțional. Analizând raportul dintre constituțiile naționale și statutul CPI, analiștii au evidențiat problema privind prevederile constituționale pentru a nu-și extrăda propriii cetățeni și cele privind imunitatea guvernamentală a șefilor de stat și altor oficiali de la urmărirea penală, precum și o gamă largă de aspecte legate de Regulamentul de garanții procedurale și executarea pedepsei.

Bibliografie:

1. *Международный уголовный суд: проблемы, дискуссии, поиск решений* / Под ред. Г.И. Богуша, Е.Н. Трикоз. Москва: Европейская Комиссия, 2008, с.682.
2. DUFFY, H. National Constitutional Compability and the International Criminal Court. In: *Duke Journal of Comparative and International Law*, vol.11:5, p.6.
3. ДОДОНОВ, В. Модели имплементации Римского статута Международного уголовного суда в национальных законодательствах зарубежных стран. В: *Международный уголовный суд: проблемы, дискуссии, поиск решений* / Под ред. Г.И. Богуша, Е.Н. Трикоз. Москва: Европейская Комиссия, 2008, с.79-81.
4. http://qmagazine.ro/curtea-penala-internationala-ancheta-preliminara-privind-ucraina_244714.html.
5. ТРИКОЗ, Е.Н. Перспективы присоединения Российской Федерации к Римскому статуту Международного уголовного суда. В: *Журнал российского права* (Москва), 2007, №12.
6. DIACONU, D. *Curtea Penală Internațională. Istorie și realitate*. București: ALL Beck, 1999, p.4-5.
7. ONICA-JARKA, V. *Jurisdicția internațională penală*. București: C.H. Beck, 2006.
8. BUDA, D. Statutul Curții Penale Internaționale. În: *Revista transilvană de științe administrative*, 2002, nr.1(7). p.122-127.

Prezentat la 04.10.2015